

Naar Harderwijk

Vroeg in de morgen van 28 februari 1820 liep ik door de lichte mist naar logement De Keizerskroon aan de Stromarkt. De diligence van Van Gend & Loos stond al klaar om te vertrekken. De bovenste helft van de diligence was geel geschilderd en de onderste helft zwart. Vier stevige paarden stonden ervoor gespannen. Achterin bevond zich een open gedeelte voor zes passagiers en vooraan een afgesloten coupé met plaats voor negen reizigers. De bagage lag op het dak. In het logement kocht ik snel een kaartje van vier gulden, gaf mijn reistas aan de koetsier en klom haastig de coupé in. Daar zaten al twee mannen en een vrouw. In het open gedeelte zaten nog drie mannen. Ik trok een wollen deken over mijn benen en sloeg de kraag van mijn dikke overjas omhoog, want de kou drong dwars door het glas heen. Even later hoorde ik de zweep knallen en vertrokken we.

Het was geen comfortabele reis. De houten wielen ratelden over het ongelijke zandpad, waardoor we voortdurend door elkaar werden geschud. Na bijna vier uur hotsen en schudden kwamen we aan bij Het Posthuis aan de Koningstraat in 't Loo. Daar moest ik overstappen, maar de volgende diligence vertrok pas de volgende ochtend. In het eenvoudige logement koos ik een bedstee uit en bestelde een kop koffie. Rond het middaguur at ik een eenvoudige maaltijd van aardappelen, uien, bonen en wortelen. Ondertussen las ik *De Knorrepot en de Menschenvriend* van Gerrit Paape. 's Avonds at ik roggebrood met spek. In de herberg was het warm en rumoerig. Andere reizigers lachten, praatten en rookten. Een man met een brede hoed draaide zich naar mij om. "Waar gaat u naartoe, mijnheer?" vroeg hij. Zijn stem klonk vriendelijk, maar zijn blik was onderzoekend. "Naar Harderwijk," antwoordde ik. "Voor de keuring, als officier in Indië." Hij floot zachtjes. "Dat verre Oosten... niets voor mij. Veel te gevaarlijk. Ik blijf liever hier." Zijn woorden deden me glimlachen, maar ze bleven ook hangen. Waarom trok het onbekende mij toch zo aan? Tegen de avond trok ik mij terug in mijn bedstee.

De volgende ochtend stond ik om vijf uur op. Ik waste snel mijn gezicht en at een kom warme pap met een pannenkoek. In de schemering vertrok ik met de volgende diligence. Buiten stoof het zand over de heide. De reizigers in het open gedeelte trokken hun sjaals hoger op tegen het stof. Bij poststation De Zwarte Boer hielden we een langere pauze. De paarden werden gewisseld en ik trakteerde mezelf op een dampende kom erwtensoep. Daarna zette de diligence zich weer in beweging. Bij de Smeepoort, de stopplaats van de diligence in Harderwijk, stapte ik uit.

De stad Harderwijk

Met mijn reistas in de hand liep ik door de poort de stad in. Ik moest mij melden bij de Oranje-Nassaukazerne in de Smeepoortstraat. Onderweg kwam ik langs de herbergen Jets en De Paragraaf. Het lawaai van de gasten was tot op straat te horen. Terwijl ik verder liep, rook ik de geur van gebakken vis en vers brood die uit de keukens van de huizen kwam. Na enkele minuten bereikte ik de kazerne. De wacht stuurde mij zonder een woord te zeggen naar een adjudant-onderofficier in het wachtgebouw.

De adjudant-onderofficier zat achter een houten bureau. Zijn blik gleed langzaam over mijn brief, terwijl zijn gezicht strak en onverstoorbaar bleef. 'Je hebt veel te bewijzen, jongen,' zei hij uiteindelijk. Hij vertelde dat ik de volgende dag een gesprek zou hebben met een officier van het Depot-Bataljon voor de Koloniën No. 33, om te beoordelen of ik geschikt was als officier. De dag daarna zou ik ook nog medisch gekeurd worden. Een soldaat werd geroepen om mij naar mijn slaapkamer te brengen. De kamer was eenvoudig ingericht: een houten bed met een dunne, harde matras, een kast met enkele planken en een tafel met stoelen die ondersteboven op het blad stonden. Ik pakte mijn tas uit en probeerde te rusten. Maar al na enkele minuten overwon mijn nieuwsgierigheid de vermoeidheid.

Ik trok mijn overjas aan en ging naar buiten. Daar volgde ik een groepje soldaten dat de kazerne verliet en de Muntsteeg in liep. De steeg was smal. Aan de ene kant stond de hoge, grijze muur van de kazerne; aan de andere kant stonden kleine huisjes dicht op elkaar. Tot mijn verbazing was het er vol militairen. De deuren van de herbergen en bordelen stonden open. De geur van eten en bier hing zwaar in de straat. Vrouwen keken mij uitdagend aan en wenkten mij naar binnen. Het was een wereld die ik niet kende: vol verleiding, vrijheid en losbandigheid. In de Blokhuissteeg en de Burgtstraat was het niet anders. Hier verbrasten soldaten hun handgeld. Terwijl ik langs de ene herberg na de andere liep, voelde ik de verleiding toenemen. De straten waren vol leven: licht, muziek, gelach en de geur van bier en gebraden vlees vermengden zich tot een verleidelijk geheel. Hier leek het leven gemakkelijk en zorgeloos. Misschien, dacht ik, was dit het moment om alles even los te laten. Toch liep ik verder, weg van het rumoerige Kerkplein, en sloeg de Israëlstraat en de Smeepoortenbrink in. Langzaam veranderde de sfeer. De huizen werden groter en de straten rustiger. Vanuit de Plantage ging ik de smalle Brouwersteeg in. Daar was het opnieuw druk, vooral met militairen. Ik begon honger te krijgen en besloot herberg De Witte Leeuw binnen te gaan.

Aan een lange houten tafel nam ik plaats en bestelde een eenvoudige maaltijd. Nauwelijks was ik begonnen met eten, of een vrouw kwam op de lege stoel naast mij zitten. Haar blouse stond ver open, waardoor haar volle boezem zichtbaar was. Zonder aarzeling trok zij haar rok omhoog tot boven haar knieën. Haar hand gleed langzaam over mijn been. "Je lijkt vermoeid van je reis," zei ze met zachte, verleidelijke stem. "Kom met mij mee. Ik beloof je ontspanning zoals je die nooit eerder hebt gekend." Ze was zonder twijfel een prostituee. Een deel van mij voelde zich tot haar aangetrokken, maar een ander deel verzette zich. Uiteindelijk schudde ik mijn hoofd. "Dank u, maar ik moet u weigeren," antwoordde ik. Haar blik verstarde een ogenblik van ongeloof. Daarna stond ze op, draaide zich zonder iets te zeggen om en verdween weer in de drukte, op zoek naar een andere klant. Ik at verder en keek met verwondering naar het feestgedruis in de herberg. Twee mannen speelden op een viool en een orphica opzweepende muziek. Mannen en vrouwen dansten met een losbandige vrolijkheid. De rokken van de vrouwen zwierden hoog op. Glazen werden geheven en ondertussen zongen de aanwezigen ondeugende liederen, zoals 'Ongerust Kristijntje' en 'Dubbele Melking'. Maar de vermoeidheid begon mij te overmannen. Ik betaalde voor mijn eten en drinken, trok mijn jas aan en verliet de herberg.

Buiten was het inmiddels donker geworden. De steeg werd slechts verlicht door de flakkerende vlammen van enkele lantaarns. Soldaten zwalkten dronken rond en overal hing de scherpe stank van jenever en urine. Terug in de kazerne kleepte ik mij uit en kroop in bed.

De Keuring

Na een stevig ontbijt van roggebrood, kaas, haring en dunbier², werd ik naar een kamer gebracht voor het keuringsgesprek. Een oudere officier stelde zich voor als kapitein Bauer. Hij had opvallende bakkebaarden en een stijf been. Hij gebaarde dat ik moest gaan zitten. Tijdens het gesprek vertelde ik hem dat ik uit Deventer kwam, dat mijn vader kolonel en commandant van de 7e Afdeling Infanterie was en dat ik mijn studie aan het Athenaeum Illustre bijna had afgerond. Hij knikte bedachtzaam, maar wilde weten wat ik allemaal kon. Daarom vertelde ik dat ik paardreed, zwom en scherm- en danslessen volgde. Ook sprak ik vloeiend Duits, Engels en Frans. Ik merkte dat hij onder de indruk was. Vervolgens vertelde hij trots over zijn jaren onder Napoleon Bonaparte en zijn diensttijd in In-

² Met water aangelengd bier. Ook wel scharbier genoemd.